

PORTRE • MURAT PALTA

MURAT PALTA

Görsel Mirası Bugüne Taşıyor

İLLÜSTRATÖR MURAT PALTA, TEZ KONUSUNU HAZIRLARKEN, "STAR WARS OSMANLI'DA GEÇSE NE OLURDU?" SORUSU ÜZERİNE KAFA YORMAYA BAŞLADI VE DEVAMI ÇOK ÇARPICI BİR ŞEKİLDE GELDİ. PALTA'NIN BUGÜN MİNYATÜR GELENEĞİNİ MODERN POPÜLER KÜLTÜRLE BULUŞTURDUĞU ESERLERİ BÜTÜN DÜNYADA TANINIYOR

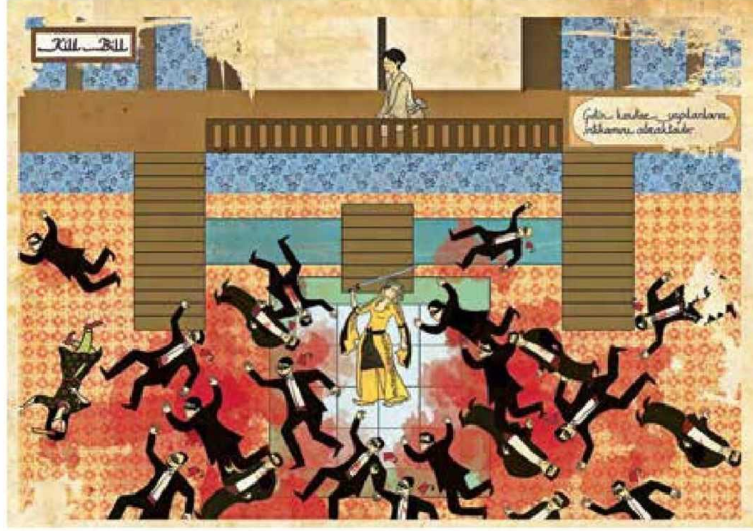
RÖPORTAJ: BERKAN ÖZYER

FOTOĞRAFLAR: MURAT PALTA'NIN İZİNİLE.

Murat Palta'nın tez konusu olarak hazırladığı çalışmalar bir anda dünya genelinde bir ilgi oluşturmuştu. Kült Hollywood filmlerinin en bilindik karelerini Osmanlı'nın geleneksel minyatür sanatına uygulamış, *Star Wars*'un anlı şanlı karakteri Darth Wader'ı elinde mendil ve gülle bir Osmanlı sultanı gibi resmetmişti. İlk popülerliğinden bugüne geçen süre içinde Palta pek çok uluslararası sergiye katıldı, alanında uzmanlaştı. Bundan sonrası içinse şöyle diyor: "Minyatür, ilgi duyduğum gelenekselliğin sadece bir parçası. Türk geleneksel sanatlarında farklı alanlar da var ve yine ben bunları yorumlamak için can atıyorum."

İlk minyatür kararınızı, "Star Wars Osmanlı'da geçse nasıl olurdu?" sorusuyla almışsınız. Öncesinde minyatürle ilişkiniz nasıldı, bu karardan sonra teknik ve içerik olarak nasıl geliştirdiniz? Tarihe her zaman ilginçti. Minyatüre de ilgim onu tarihin bir parçası olarak görmemle başlamıştı. Tarihi dönemlerde olayların resmedilme şekli çok ilginçti. İllüstrasyona daha ağırlık verdiğimde sadece ilginç değil, aynı zamanda oldukça zekice olduğunu gördüm. Aslında illüstrasyonun prensiplerine cevap verebilecek kapasitedeydi.

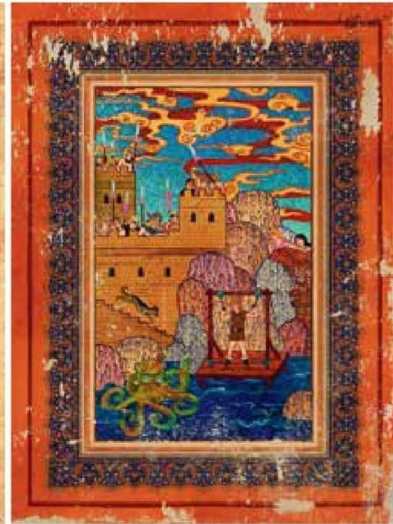
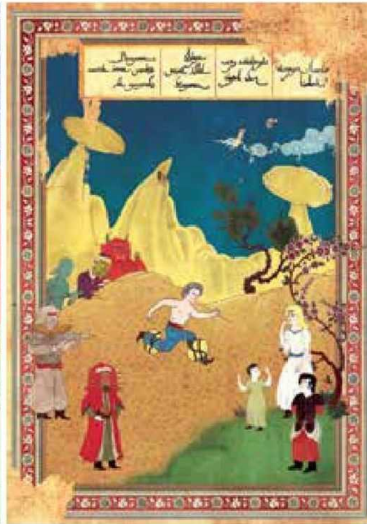

Bu fikir üzerine bir tarz oturtmaya nasıl karar verdiniz? Tek bir Star Wars örneğiyle sınırlı kalıp başka bir alana da yönelebilirsiniz. Burada bir boşluk olduğunu bu şekilde fark ettim. İnsanlar geleneksele fazla saplanmıştı. Diğer tarafta, yani illüstrasyon dünyasından da durum tam tersiydi. Moda olan tarz neyse ona bağlı kalınmıştı. Bu sorunu tez olarak sunmayı kararlaştırdım.

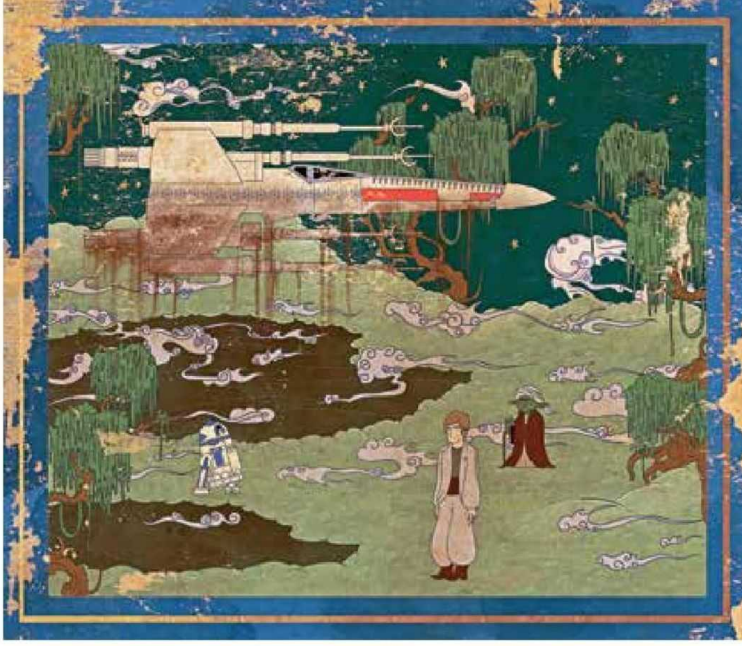
Eserlerin yurt dışında gördüğü ilgiyi nasıl sınıflandırırısın? Doğuya oryantalist gözle bakan eleştirmenlerin daha çok ilgisini çektiğini tahmin ediyorum.

Bu durumda farklı gruplara ayırabiliriz: Sinefiller mesela, filmlerin farklı yorumlarını görünce heyecanlandılar. Fakat kültüre ilgi duyanların heyecanı daha güzeldi. Sanki bunca zamandır böyle bir şey bekliyordular.

Geçen aylarda ebru sanatçısı Garip Ay ile de aynı konuyu konuşmuştuk. Yeni nesil sanatçıları, illüstratörlerin geleneksel sanatlara ilgisini nasıl değerlendiriyorsunuz? Bunun öyle ya da böyle olması gerekiyordu. Hatta geç kalındığını bile söyleyebilirim. Her konuda dönüp dolaşıp buna gelmeyi

PORTRE • MURAT PALTA

istemem ama gerçek şu ki, özellikle 1920-1940 arası Avrupa eski el yazmaları irdeleyip çok güzel bir şekilde illüstrasyonla bağdaştırmayı başardı. Özellikle kitap illüstrasyonlarında bunu çok net görebiliyoruz. Aynı şekilde Japonya ve Çin'de de bu geçiş sağlıklı yaşandı. Türkiye bırakın irdelemeyi, illüstrasyona bile çok geç başladı. Şu an bunu yaparken tabii ki de o dönem Avrupası'nın yaklaşımını gösteremeyiz. Ama bir şekilde geleneksel üzerinden analizler yapılmalı.

Böyle sentezler üretmeye yönelik yükselen bir eğilim olduğu söylenebilir mi?

Yükselen olduğundan emin değilim ama şu anda ufaktan güzel hareketlilikler var. Özgün bir şekilde yapanları görünce ben de çok mutlu oluyorum.

Film minyatürleriniz ilk aşamada çok popülerleşti. O andan, dönemden sonra sanat tercihinizi nasıl yaptınız? Bu tarzı kenara koyup başka bir alana geçmeyi mi, yoksa iyice odaklanmayı mı tercih ettiniz?

Minyatür, ilgi duyduğum gelenekselliğin sadece bir parçası.

Türk geleneksel sanatlarında farklı alanlar da var ve yine ben bunları yorumlamak için can atıyorum. En son Contemporary'de *Alien* temalı halı sergilendi mesela. Uşak'ta teyzeler dokumuştular. Oldukça ilgi uyandırdı. Çini desenli tabaklarım da vardı.

Bir sanatçıya kendi tarzını oturtmak adına ne gibi önerilerde bulunursunuz, en azından kendi yaşadıklarınızdan?

Birisini takip etmek, tarzını benimsemek başlangıç için tabii ki olağan bir durumdur. Fakat bir noktadan sonra siz kendi cümlelerinizi kurmalısınız. Burada sizi en çok etkileyen neyse kesinlikle ona yönelmeli. Çünkü toprağı kazdıkça alttan ilginç malzemelere denk geliyorsunuz. Sonra fark etmişsiniz ki herkes etrafınızda toplanmış. Bu konunun hiçbir önemi yok. İlgi duymak çok önemli. Anlatacak bir şeyiniz olmalı.

Siz de söylüyorsunuz, bugün popüler olanın yarın eskime ihtimali var. Siz bunun önüne nasıl geçiyorsunuz?

Disiplinlerarası çalışmayla. Farklı dünyadan insanları takip etmek sizi her zaman zenginleştirir.

Minyatür tezinizin ötesinde aklınızda başka konular olsa, ansızın minyatürlerle çalışmayı bırakıp başka alana geçer misiniz?
Zaten var. Fakat bu benim bir çeşit imzam. Tamamıyla bir anda bırakıp başka bir şey yapamam. Uzak mekiğinin parçaları ata ata bir yere ulaşması gibi...

Minyatürün farklılığını, çarpıcılığını, başarısını bir uygulayıcı olarak nasıl tanımlarsınız siz, teknik ve daha çok hissi olarak nedir minyatürü farklı kılan?

İlk göze çarpan özellikleriyle başlarsak; derinlik, perspektif, mimik yok. Birden fazla konu tek kompozisyonda toplanmış. Karakterlerin önemine göre hiyerarşi var. Tüm bunları bir araya getirdiğimizde okunurluğu ortaya çıkardığını görüyoruz. O dönemler kağıdın lüks bir madde olduğunu göz önüne alırsak bunlar pratikte zekice uygulanmış bir çözüm aslında. Öte taraftan bir kültürel yorumlama ön planda. Ben minyatürlerimde batılı karakterleri Osmanlı kıyafetleri içerisinde çizmiş olsam da aynı şey klasik minyatürlerde de var. Hz İsa'nın Osmanlı sarığıyla resmedilmesi aklıma ilk gelen şey mesela.

Minyatürün tarihsel gelişimini nasıl özetlersiniz? 17.-18. yüzyılda bir şekilde gelenek sona eriyor sanırım.

Osmanlı'da Fars etkileri çok büyük oranda var. Çünkü İran çok sayıda eser çıkarıyor ve Osmanlı kültürünü de etkiliyor. Özellikle Tebriz'in alınmasıyla birçok hocanın ve el yazmaların İstanbul'a getirilmesi, bunun gelişmesine neden oluyor. Bu çok olağan bir durum. Savaşlar ve fetihler her zaman kültürü etkiliyor. Bizim ilham aldığımız İran da Türk-Moğol devletlerinin istilasıyla birlikte Orta Asya'dan gelen estetiğin etkisinde kalıp kendi minyatür sanatını zenginleştiriyor. Sonrasında, oldukça kültürlü bir padişah olan ve aynı zamanda kendisi de hat sanatı üreten III. Murat'la Osmanlı minyatürleri

klasikleşiyor. III. Ahmet'in 1720'de dört oğluyla birlikte şehirdeki kimsesiz ve fakir çocukların sünnet şenliğini anlatan *Surname-i Vehbi*, Levni tarafından resimlendiriliyor. Bu oldukça önemli bir eserdir. Sonraki yıllarda Fransız etkisini ağırlaştırıp minyatürlere derinlik ve perspektif katarak gravür havası kazandırılıyor ve doğal yapısı gitgide bozuluyor.

Herhangi bir minyatürkünün tarzına, hayatına kendinizi yakın görüyor musunuz?

Osmanlı minyatürçülerin hayatlarıyla ilgili çok bilgim olmasa da tabii ki de Mehmet Siyahkalem çok ilgimi çekiyor. Kendisi bir Osmanlı minyatür sanatçısı değil fakat kendi özgün tarzı çok merak uyandırıcı.

Başka coğrafyaların kültürlerine, sinemalarına, farklı sanat tarzlarına bakıyor musunuz ya da onlarla bir sentez çıkarmak üzerine düşünüyor musunuz?

Hiçbir zaman "Bundan bir şey çıkar mı?" gözüyle takip etmiyorum. İlginç keşifler olduğunda not alıyorum sadece. Fakat tabii ki de yakından takip ediyorum. Özellikle Avrupa Orta Çağ el yazmaları oldukça ilginç. "Bestiary" adı verilen hayvan tasvirleri var. Bunlara dini süslemeler verilerek farklı hikayeler kazandırılmış. Buradan farklı şeyler çıkabileceğini düşünüyorum.

İçerik değil de teknik olarak geleneksel yöntemler nasıl zenginleştirilebilir, üzerine bir şeyler nasıl konulabilir sizce? Ya da şöyle sorayım minyatürün bugün çok daha yaygınlaşması için neye ihtiyacı var?
Öncelikle doğru yorumlanmasına ihtiyacı var. Hepsinden önce kaynaklar çok az. Görsellerin olmadığı minyatür kitapları olabilir mi? Teorik alan burada başlar. Üniversitede bile biz sadece minyatürün genel özelliklerinden kısaca bahsedip geçtik. Pratikte ise aynı şeylerin tekrardan biraz olsa kurtarılması daha fazla ilgiyi beraberinde getirebilir.

Geleneksel sanatların eğitimini nasıl görüyorsunuz? O aşamada zorlanmış mıydınız?
Geleneksel sanat eğitimi görmedim. Kendim grafik mezunuyum. İllüstratör olduğum için alışmam zor olmadı.

Sırf Batı değil Asya, Orta Doğu'yu katarak da soruyorum, yurt dışına baktığımızda ülkelerin kendi geleneksel sanatlarına ilgisini nasıl görüyorsunuz?

Biraz önce de değindiğim gibi Asya'da çok sağlıklı bir şekilde kendisini sürdürüyor. Bunu açıkça görebiliyoruz. Moğolistan'dan harika işler çıkıyor. Endonezya'da sıkı bir şekilde korunuyor. Orta

Doğu'da da çok güzel çalışmalar oluyor tabii ki fakat konu modern zemine oturtmaya gelince İran hepimizi sırtlıyor aslında. Avrupa ise yine bahsettiğim gibi, bunu aşım modern çizgisini oturtmuş. Geleneksel sanatlara ilk başta ilgi yok gibi görünse de üniversitelerdeki 'medievalist'ler sayesinde kültürü sahiplenme söz konusu.

Üretimizi nereden besliyorsunuz, kitaplar mı, filmler mi öne çıkarıyor? Neye göre çizim hissi uyandırıyor sizde?
Her ikisi de... Bu tamamen konuyla alakalı oluyor. Eğer resimleyebilecek şekilde gözümde canlandırabiliyorsam yeterlidir.

Okuduğunuz kitapları da paylaşıyorsunuz. Görsel derleme ya da anlam olarak neleri tavsiye edersiniz? Başa Metin And'ı koyarsınız diye tahmin ediyorum.

Metin And'a çok teşekkür borçluyuz. Çok güzel derlemeler yaptı. Bunların dışında görsellerin olduğu British Museum'un *Islamic Patterns* ve İnci A. Birol'un *Türk Teyzini Sanatlarında Desen Tasarımı* kitabı oldukça iyidir.

Özellikle Türkiye'den kimleri takip etmemizi önerirsiniz?
Cihangir Aşurov ve Gülçin Anmaç, hem işçilikleriyle hem tarzlarıyla çok sevdiğim isimler. ■

“MİNYATÜRDE BİRDEN FAZLA KONU TEK KOMPOZİSYONDA TOPLANMIŞ. KARAKTERLERİN ÖNEMİNE GÖRE HİYERARŞİ VAR. O DÖNEMLER KAĞIDIN LÜKS BİR MADDE OLDUĞUNU GÖZ ÖNÜNE ALIRSAK BUNLAR PRATİKTE ZEKİCE UYGULANMIŞ BİR ÇÖZÜM ASLINDA.”

